

Yayına Geliş Tarihi:28/03/2019
Yayına Kabul Tarihi:27/04/2019
Online Yayın Tarihi: 30/04/2019

Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik
Araştırmalar Dergisi
Cilt: 3, Sayı: 6, Yıl: 2019, Sayfa: 36-50
ISSN: 2587-2206

SOSYAL POLİTİKANIN ÇALIŞMA ALANI OLARAK EĞİTİM VE EĞİTİMDE BİLGİ TEKNOLOJİSİ EĞİTİM PROGRAMLARI VE EĞİTİM-ÖĞRETİM PROGRAM TASARIMI

Doç. Dr. Mustafa HATİPLER¹

ÖZET

Dar anlamda sosyal politika, daha çok iş, istihdam ve işçi-işveren sorunlarıyla ilgiliyken, gelişen şartlar nedeniyle, geniş anlamda sosyal politika; sağlıktan güvenliğe kadar hayatın her alanını kapsamaktadır. Bu kapsamda önemli alanlardan biri de eğitimidir. Eğitim, hem beşerî sermayenin kaynağı ve hazırlayıcısı konumunda olmak bakımından hem de maliyet, gider ve harcamalar bakımından ekonomi için son derece önemlidir.

Eğitim alanında, bilgi teknolojilerinin kullanılması, eğitim programlarında çağdaş gelişmelere ayak uydurulması ve eğitim tasarımı beşerî sermayenin gücünü doğrudan etkileyen faktörlerdir. Bu anlamda, bilgi teknolojisi, eğitim programları ve eğitim programı tasarımı konusunda esas unsur olmak durumundadır. Bu üçlü kombinasyon, sosyal politikanın başat alanlarından olan eğitim konusunda geleceği hazırlama gücüne sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Politika, Eğitim, Beşerî Sermaye.

---

¹Trakya Üniversitesi, ESBMYO, mustafahatipler@trakya.edu.tr

INFORMATION TECHNOLOGY TRAINING PROGRAMS IN EDUCATION AND EDUCATION AS A WORKING FIELD OF SOCIAL POLICY AND EDUCATION PROGRAM

ABSTRACT

In the narrow sense, social policy is more concerned with job, employment and worker-employer problems, but due to evolving conditions, social policy in a broad sense; from health to safety. One of the important areas in this context is education. Education is extremely important for the economy both in terms of being the source and preparer of human capital, as well as in terms of costs, expenses and expenditures.

In the field of education, using information technologies, keeping up with contemporary developments in education programs and training design are factors that directly affect the power of human capital. In this sense, information technology, training programs and training program design has to be the main element. This triple combination has the power to prepare the future for education, which is one of the main areas of social policy.

Keywords: Social Policy, Education, Human Capital.

GİRİŞ

Genel olarak dar anlamda ve geniş anlamda olarak tanımlanan sosyal politika, geniş anlamı içinde, eğitimden güvenliğe kadar uzanan geniş bir alanı barındırır. Bu alanın içinde eğitim, ayrı bir yer ve öneme sahiptir. Çünkü eğitim, temel amaç olarak, toplumun kültürel değerlerini gelecek nesillere aktarmak ve bunun için de toplumsal miras ve değerlere sahip bireyler yetiştirmek gibi son derece önemli bir misyona sahiptir (Özdemir, 2011: 85-110). Bu kültürel miras ve değerleri; dil, hoşgörü ve empati, doğaya dahil olma, kendini tanıma, normlar, topluma uygun tipik davranış örnekleri, düşünme yapısı, teknoloji, ekonomi, sanat, spor ve oyunlar, bayramlar ve tatiller ve din olarak yazmak mümkündür (Doğan, 2015).

Bu anlamda sosyal politika ile eğitim arasında, ekonomi ve ekonomik kalkınma ile eğitim arasında doğrudan ve oldukça kapsamlı bir ilişki vardır. Çünkü eğitilmiş insan gücü, en büyük toplumsal ve ekonomik sermayedir. Eğitim, ekonomik kalkınmanın temel kriterleri arasında yer almaktadır (Çelik ve Yeşilyurt, 2013). Eğitimin özellikle nitelikli insan gücü yetiştirme misyonu ekonomiyi etkileyen en temel faktörlerden biridir (Kızılloluk, 2007: 21-30). Korkmaz (2006: 96), ekonomi ile eğitim arasındaki ilişkiyi açıklarken; eğitimin, üretime katkısı, maliyet etkisi, harcamalar, mikro ve makro düzeyde gelir, eğitim arzı, eğitim talebi,

Sosyal Politikanın Çalışma Alanı... The Meriç Journal Cilt:3,Sayı:6, Yıl:2019
verimlilik, eğitim hizmetinin mal olma özelliği ve eğitim-fınansman ilişkinden söz etmektedir. Eğitimin amaçlarından biri de bireyin bedensel, zihinsel ve duygusal yönden gelişmesini sağlamaktır.

Bu küçük çalışmada, sosyal politika ile eğitim ele alınacak ve eğitimde bilgi teknolojisi, eğitim programları ve eğitim-öğretim program tasarımı irdelenmiştir. Çalışmanın sonunda Türk eğitim sisteminin önemli konuları da ele alınmış ve sosyal politika içinde yer alan eğitimle ilgili olarak; eğitim programları ve eğitim-öğretim program tasarımı üzerinde durulmuştur.

1. SOSYAL POLİTİKA ve EĞİTİM

1.1. Sosyal Politikanın Esası

Sanayi Devrimi, sadece tarımsal ekonomiyi sanayi merkezli ekonomiye dönüştürmemiş, onunla beraber, başta İngiltere olmak üzere tüm dünyada önemli değişim ve dönüşümler yaşanmasına neden olmuştur (Stewart, 1969: 4). Bu değişim ve dönüşümler, açlık, yoksulluk, sömürü, insanlıkla bağdaşmayan çalışma koşulları gibi olumsuz durumları ortaya çıkarmıştır. Sosyal politikanın var olma nedeni de bu ağır koşullardır. Bu koşulların zorlamasıyla devlet, sosyal sorunlara müdahale alanını genişletmek ve sosyal politikanın gelişmesi ve güçlenmesini sağlamak durumunda kalmıştır (Şenkal, 2005: 26).

Sosyal politikanın sorumluluğunu büyüten temel olaylardan biri, toplumsal ve toplumlar arası zengin-yoksul farkı olmuştur. Bu fark eskiden bu yana büyüyerek devam etmektedir. Örneğin 1997 yılı itibariyle, dünya nüfusunun en zengin %20'siyle en yoksul %20'lik dilimi arasında 74 kat fark bulunduğu dile getirilmektedir (Şenkal, 2005: 194).

Devletler, sosyal politika anlamında, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, yoksullara gelir transferi ve sosyal hakların kurumsallaşması gibi konularda önemli, adımlar atmak durumunda kalmıştır. Özellikle sosyal güvenlik düzeyi, sağlık ve refah hizmetlerinden yararlanma, eğitim, asgari bir gelir düzeyi, konut yardımları gibi konular daha fazla öne çıkmıştır.

Sosyal devlet olmanın temel şartı, toplumsal refahın toplumun her kesime ulaştırılması amacıyla sosyal politikalar geliştirmektedir. Sosyal politika, devletin toplumsal sınıflar ve bu sınıflar arasındaki çıkarlar arasında uzlaşma ve sosyal eşitlik ve adalet sağlamak sorumluluğudur (Koray, 2008: 28). Şenkal (2005: 321), sosyal devletin, bireylere en az gelir garanti etmek, hastalık, yaşlılık, işsizlik gibi bireysel krizlerin kapsamını sınırlamak ve statü ve sınıf ayrımında bulunmaksızın tüm vatandaşları sosyal hizmetlerden en iyi düzeyde faydalanmasını sağlamak şeklinde üç yönden piyasa güçlerinin rolünü değiştirmek çabası içinde olması gerektiğini yazmaktadır.

Sosyal politikanın en önemli amaç ve hedefi, toplumun refahını sağlamak, sosyal barışın kalıcı olmasını temin etmek ve bunun için ekonomik oluşumlardan kaynaklanan sınıflaşmayı önlemek, sınıflar arası farklılıkları azaltmak ve toplumsal anlamda dengesizlik ve adaletsizlikleri gidermeye yönelik önlemleri almak oluşturmaktadır (Talas, 1997: 53-54; Ersöz, 2003:119-138). Bu anlamda eğitim, sosyal politikanın, sağlık, güvenlik, barınma gibi alanlarıyla birlikte en önemli alanlarından biridir (Buğra, 2005; Ören, 2011).

Eğitimle ilgili sosyal politika; eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaktır. Bu eşitlik, ayırım yapılmaksızın herkesin yeteneklerini geliştirmede ve eğitim hizmetlerinden yararlanmada söz konusudur (Ünal, 1991: 54-55).

1.2. Eğitim

Sanayi Devrimi öncesinde, devrim sayılabilecek değişimlerin arasında, 250-350 yıl gibi bir zaman aralığı söz konusu iken, Sanayi Devrimi sonrasında bu süre çok daha azalmıştır. Hele günümüzde, bu tür değişimlerin zaman aralığı çok daha az olmaktadır. Bilgi, teknoloji ve iletişim açısından baş döndürücü bir değişim ve gelişim süreci içinde bulunmaktayız.

Değişimin bu denli hızlı olması, toplumsal anlamda, sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik vb. yönlerden çeşitli gelişmeleri ortaya çıkarırken, en derin etkiler eğitim alanında yaşanmaktadır. Hızlı değişimler, eğitimin bireylerin istenilen yönde değiştirilmesi sürecini de olumsuz etkilemekte, yetersizlikler yumağının yaşanmasına neden olmaktadır.

Her şeye rağmen unutulmaması gereken eğitim olgusunun formal ya da informalyapısıyla insanlık tarihi kadar eskiye dayandığı gerçeğidir. Bu gerçek; insanların çevresini tanıma, keşfetme, anlama gibi gereksinimleriyle paralel ortaya çıkmaktadır. Bu ise doğal olarak bilginin üretilmesini, geliştirilmesini ve yarınlara aktarılmasını gerekli kılmaktadır. Eğitimin sosyal bilimler alanında uygulamalı bir alan olarak ortaya çıkması hem bu nedenden hem de bilginin karmaşıklığından ve onu daha fonksiyonel hale getirebilme yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır. Çünkü eğitim; bilginin edinilmesi geliştirilmesi ve yarınlara bırakılması için her alanda yapılması gereken değişme ve gelişmelerin temel aracı olma özelliğine sahiptir. Bu anlamda günümüz eğitim paradigmasını; eğitilmiş insanın tanımı, öğrenme ve öğretme biçimleri ve ne öğrendiği ve ne öğrettiği (bilgi tabanı), şeklinde ele almak mümkündür (Hesapçıoğlu, 2001):

Eğitim toplumsal yapıdaki “inanç, değer ve tekniklerin” değişmesini sağlayabilecek yegane güçtür. Bu nedenle eğitimi; toplumun diğer alanlarındaki değişimlerden ayrı düşünmek imkânsızdır. Bu noktada eğitim; bilgi, teknoloji ve iletişim alanındaki hızlı değişimlerden hem en çok etkilenen ve hem de en çok etkileyen konumundadır.

Eğitimin sahip olduğu etkileme, insan yetiştirme ve değiştirme gücü, eğitimin açık ve gizli işlevlerinde saklıdır. Eğitim işlevleri aynı zamanda eğitimin takip ettiği ve edeceği yolun da belirleyicisidir.

Eğitim işlevlerini biri bireylere eğitim aracılığıyla doğrudan verilmek istenen kazanımları içeren açık ve diğeri de bireylere dolaylı imkân ve kazanımlar sağlayan gizli olmak üzere iki başlık altında tasnif etmek mümkündür (Doğan, 2015). Eğitimin açık işlevleri; toplumsal, ekonomik, bireysel, siyasal ve felsefi olmak üzere beş alt başlık halindedir (Doğan, 2015). Eğitimin gizli işlevleri, eğitimin açık işlevlerinden bağımsız değildir. Eğitimin gizli işlevleri bireyleri daha çok sosyal hale getiren işlevlerdir. Bu işlevleri; eş seçme işlevi, tanıdık sağlama işlevi, statü kazandırma işlevi, çocuk bakıcılığı işlevi, işsizliği önleme, çocuğun ekonomik sömürsünü engelleme işlevi ve temizleyicilik işlevi olarak ele almak mümkündür (Doğan, 2015).

2.EĞİTİMDE BİLGİ TEKNOLOJİSİ, EĞİTİM PROGRAMLARI ve EĞİTİM-ÖĞRETİM PROGRAMI TASARIMI

2.1. Bilgi Teknolojisi

Günümüz insanının durumunun, yeni temel teknolojilerin gelişimiyle bilgi sektörünün, bilgi üretiminin, bilgi sermayesinin ve nitelikli insan faktörünün önem kazandığı, eğitimin sürekliliğinin ön plana çıktığı, iletişim teknolojileri, bilgi otoyolları, elektronik ticaret gibi yeni gelişmeler ile toplumu ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal açıdan sanayi toplumunun ötesine taşıyan bir gelişme aşamasında olduğu bir gerçektir. Bu aşamanın içinde, bilginin temel güç ve ancak amaç değil araç olduğu ve toplumsal yaşamın her aşamasını aydınlatan, yönlendiren başlıca güç olduğu da ayrı bir gerçektir. Bilginin, teknolojinin ve iletişimin hızla arttığı dünyamızın temelinde “bilgi insan” ve “öğrenen birey” ve “öğrenen organizasyonları” yatmaktadır. Bu ifadenin daha geniş de “öğrenen toplum”dur (Fındıkçı, 1998: 83).

Bilindiği gibi Sanayi Devrimi’nden yaklaşık yüzyıl sonra ilk örnekleri kullanılmaya başlanan bilgisayarlar, değişimin ilk habercisi olmuş ve bu değişimler insanların hayata ilişkin alışkanlıklarını, yaşam tarzlarını derinden etkilemiştir. Günümüz toplum yapısı, temelinde maddi sermaye yerine, bilgi ve insan sermayesini almış olmak, buhar makineleri yerine bilgisayarlar alma, kol gücünün yerini, beyin gücünü kullanmış olmak, fiziksel ve düşünsel anlamda insan sermayesinin üretime katılımı yerine, düşünsel anlamda, yükseköğrenim görmüş nitelikli insan sermayesinin üretime katılımı söz konusu olmak, sanayi mallarının ve hizmetlerin üretimi yapılması yerine bilgi ve teknolojinin üretiminin gerçekleşmesi, bilgi sektörünün ürünü olarak bilgisayar, iletişim ve elektronik araçlar, elektronik haberleşme, robotlar, yeni gelişmiş malzeme teknolojilerinin gündeme gelmiş olması bakımından esaslı bir değişim içindedir.

Bu değişim; fabrikaların yerini bilgi kullanımını içeren bilgi ağları ve veri bankalarının almasıyla bilginin, dünyanın her tarafında üretiliyor olması ve iletişim teknolojisi aracılığıyla anında her tarafa yayılıyor olmasıyla, genel eğitimin yerini eğitimin bireyselleşmesinin ve sürekliliğinin almasıyla, tarım, sanayi ve hizmet sektörüne ilaveten dördüncü sektör olan bilgi sektörünün ortaya çıkmasıyla, gönüllü kuruluşların önem kazanmış olmasıyla, teknik bilginin üretim faktörlerinin beşincisi olarak ön plana çıkmasıyla, maliyetle ulaşım kanalları yerine bilgi otoyollarının oluşmasıyla, temel bilgi alanı olarak fizik ve kimyanın yerini kuantum elektroniği, moleküler biyoloji, genetik ve çevresel bilimlerin almış olmasıyla da kendini hissettirmiş ve kalıcı hale gelmiştir. Günümüzde eğitimi; “Kişide kendi öğrenme profili hakkında farkındalık yaratılması yoluyla, daha üst zihinsel yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmesi ve bu arada da değişen çevresel koşullara uyum gösterebileceği bilgi, beceri ve davranışları sürekli olarak güncelleyebilmesi için uygun öğrenme ortamlarının yaratılması süreci.” olarak tanımlamak mümkündür (Genç ve Eryaman, 2008: 89-102).

2.2. Eğitim Programları

Böyle bir ortamda, bilginin, teknolojinin ve iletişimin hızla arttığı dünyada, bireylerin gelecekte başa çıkabilmeleri için eğitimle ilgili programlar, yalnız çalışmanın yerini ekiple öğrenmeye, her şeyi bilen öğretmenin yerini rehber olan öğretmene, değişmeyen içeriğin yerini hızla değişen esnek içeriğe, homojenitenin yerini çok çeşitliliğe, sınıflarda yapılan dersle sınırlı kalma öğrenmenin yerini bireysel araştırmaya bıraktığı programlar tasarlanmalıdır. Bu program tasarımlarında, ne yapılacağı, konu alanının neleri içereceği, programın hangi öğrenme stratejilerinin kaynak ve etkinliklerinin kullanılacağı ve sonuçları değerlendirmek için hangi ölçme teknikleri ve araçların kullanılacağı açık açık ortaya konmalıdır.

Bununla beraber, öğretimin içeriğini değiştirmek ve daha çok öğretim metotlarını ilgilendiren değişiklikler yapmak gereklidir. Bu değişim, toplumsal anlamda yeni şeyler yapabilme yeteneği olan insanları yetiştirmeyi sağlayacak en önemli düsturdur. Elbette bununla sınırlı kalınmamalıdır. Bu değişimlerle beraber, bilgisayar teknolojisi ve özellikle interaktif multimedya eğitim sürecine dahil edilmelidir. Geniş kapsamlı müfredat programı belirlemekten vazgeçilmelidir.

Sistematik olarak ele almak gerekirse, eğitim sisteminde kitle eğitiminden kişiselleşmiş öğretime, tek öğretimden çoğulcu öğretime, katı programlardan esnek programlara, öğretmenin program başlatma ve yönetmesinden, öğrencinin başlatmasına ve gurup planlamasına, bağımlı içerikten bağımsız içeriğe geçiş sağlanmalı, eğitimde bireyselliği ön plana çıkararak, bireyin kendi yetenek ve potansiyelini keşfetmesi ve ilgi duyduğu alanlara yönelmesinin sağlanması gereklidir.

Program tasarımları, “Öğrenen Merkezli” olmalı ve bu durum “Konu Merkezli” tasarımlarla da desteklenmelidir. Günümüzde, bilginin, teknolojinin ve iletişimin hızla arttığı dünyada, bireylerin gelecekte başa çıkabilmeleri için öğrencilerin donatılacağı bilgilerin oluşumu için özellikle eğitimin olmazsa olmazı olan üç unsur üzerinde çalışılmalıdır. Bu üç unsur; okul, öğretmen ve öğrencidir. Bu üç temel unsur düzeyinde çalışmaların ve farklılıkların yapılması gerekir.

Bilginin, teknolojinin ve iletişimin hızla arttığı dünyada, bireylerin gelecekte başa çıkabilmeleri için öğrencilerin okulla olan münasebetlerinin değiştirilmesinden başlanmalıdır. Çünkü tarihi süreç içinde okul sisteminin değişik unsurları değişik zamanlarda oluşmuş, örgün eğitim kurumlarının ana özellikleri olan program, sınıf, dersane, ders kitabı, öğretim metodu gibi unsurlar daha çok Ortaçağda oluşmuştur. Daha sonraki yıllarda bu oluşuma, laboratuvar, sınav ve işyeri uygulaması da katılmıştır. Bilindiği gibi ilkokul ve üniversiteler Ortaçağın ürünü olmasına karşın, ortaöğretim ve mesleki-teknik öğretim Sanayi Devrimi yıllarının bir ürünüdür (Ergün, 1989: 112).

Bilginin, teknolojinin ve iletişimin hızla arttığı dünyada, bireylerin gelecekte başa çıkabilmeleri için, okulun yeni bir yüze ve kimliğe ihtiyacı olduğu ortadadır. Okullar, eğitimli insana şekil verecek kurum olarak düşünülmeli ve okulun işlevi, içeriği ve amaçları yeniden düzenlenmelidir. Bu konuda yapılması gerekenleri:

- Toplumun değer yargılarının eğitim yoluyla yeni nesillere aktararak sürdürülmesinin sağlanması,
- Toplumda yüksek düzeyde evrensel okuryazarlığın sağlanması,
- Her düzeyde bulunan öğrencilere öğrenme motivasyonu ve öğrenmeye devam etme disiplini aşılması,
- Okulların bilgi üretebilen ve bireylere anlama, analiz etme ve problem çözme gibi becerileri kazandırır hale getirilmesi,
- Eğitimin hem yüksek düzeyde eğitim almış insanlara hem de herhangi bir nedenle erken yaşlarında ileri eğitime ulaşamamış insanlara açık olması,
- Bilgiyi hem içerik hem de süreç olarak aktaran okulların olması,
- Okulun ait olduğu toplumun kültürünün özünü koruması ve devamlılığını sağlaması,
- Eğitimin tüm topluma nüfuz etmesinin sağlanması, şeklinde sıralamak mümkündür.

Bilginin, teknolojinin ve iletişimin hızla arttığı dünyada, bireylerin gelecekte başa çıkabilmeleri için öğrenci ve öğretmen yapısının değiştirilmesi gereklidir. Bu değişimin ilk adımını öğretmenin, öğrencinin ilerisinde olması, yol gösterebilmesi, danışmanlık ve kolaylaştırıcılık rolünü oynayabilmesi için öncelikle kendisini eğitime ve geliştirebilme sorumluluğunu yüklenmesi gerektiği gerçeği ile atmak mümkündür (Fındıkcı, 1998: 88). Öğretmen yeni eğitim

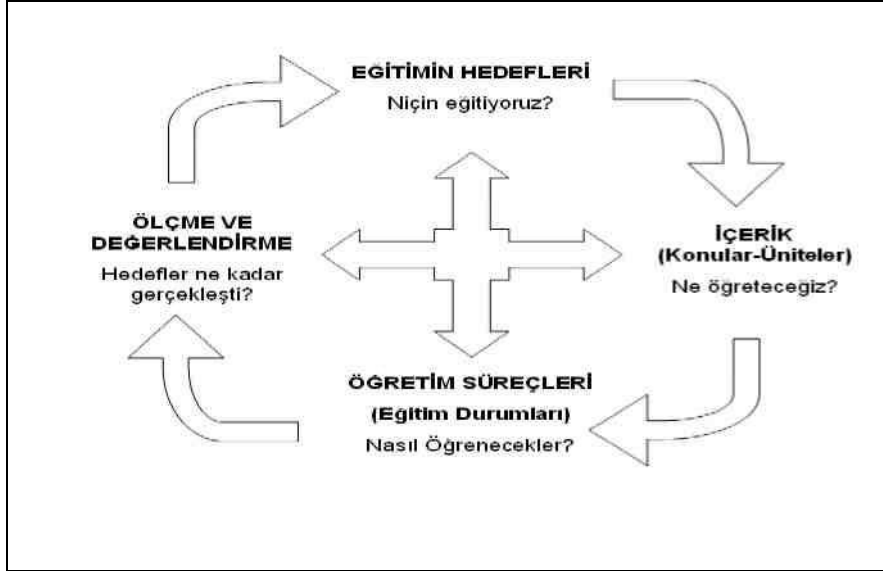
Sosyal Politikanın Çalışma Alanı... The Meriç Journal Cilt:3,Sayı:6, Yıl:2019
teknolojilerine yakın olmalı ve interaktif öğrenme ortamları oluşturabilmelidir. Bu şekilde öğrencilerin bilgisayar programlarını kendi özel eşyaları olarak kullanabilecekleri göz ardı edilmemelidir (Drucker, 1993: 277).

Bilginin, teknolojinin ve iletişimin hızla arttığı dünyada, bireylerin gelecekte başa çıkabilmeleri için öğrencilerin donatılacağı bilgiler için eğitimin ikinci (öğretmen) ve üçüncü unsuru (öğrenci) için yapılması gerekenleri:

- Güçlü değişim dalgasına ayak uydurabilmek için, öğretmen ve öğrenci arasındaki çizgi belirsizleşmeli, öğretmenler tartışmasız tek doğruya sahip olması beklenen kişiler olmamalı, öğretmenlerin öğrencinin merakını canlandıran, öğrenciyi araştırmaya yönelten durumunda olmalarının sağlanması,
- Öğretmenlerin çok sayıda ki öğrenciye ders verdiği ve bir dizi standart testlerle geri bildirim aldığı geleneksel metotları terk etmesi,
- Öğrencilerin konunun özünü kavramasının ve öğrencilerin sınıfın duvarlarını aşmasının sağlanması,
- Eğitimde fırsat eşitliğiyle beraber kurumlarının bireyin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkararak ve geliştiren kurumlar olmasının sağlanması,
- Okulun yönetiminde kural, rol, birimler arası ilişkiler ve sorumlulukların daha az hiyerarşik ve daha esnek şekilde düzenlenmesinin sağlanması,
- Öğretmenlerin öğrencilerine yerel olaylara odaklanmayı değil, global düşünmeyi, dünya vatandaşı olmayı, bilinçlerini genişletmeyi ve dünya üzerinde başkalarını kucaklamayı öğretmelerinin sağlanması,
- Öğrenciler olaylar hakkında çok boyutlu düşünebilme ve bir alandaki problemi çözerken başka alandaki bilgilerini kullanabilme becerisini kazandırılması,
- Öğrencilerin farklı söylemler hakkında bilgi sahibi olmasının ve bunlara eleştirel olarak bakabilmesinin ve farklı fikirleri karşılaştırabilmesinin sağlanması,
- Öğrencinin güçlü yanlarına dayalı olan başarı sistemleri uygulanması, şeklinde saymak mümkündür.

Sonuç olarak eğitim programları, hedef, ölçme değerlendirme, içerik ve süreç bakımından bir bütünlük göstermesi gerekir. Aşağıda yer alan Şekil 2.1., eğitimin bu bütünlüğünü göstermektedir.

Şekil 1. Eğitim Programının Temel Öğeleri ve Öğeler Arası Etkileşimi

Kaynak: Kılınç, (Tarihsiz)

2.3. Eğitim-Öğretim Programı Tasarımı

Öğretim, genel anlamda öğrenenleri bilgilendirmeyi, belli konularda onları bilgi sahibi yapmayı amaçlarken, eğitim, bilgilerin, yaşam süreci içinde tekrar tekrar yapılmasını amaçlar. Bir başka ifade ile söylemek gerekirse, öğretim; bilgi vermedir, eğitim ise bilgi değişim sürecidir. Eğitim ve öğretim sürecinin ortak paydası “bilgi”dir. Eğitimde bilgiyi aktarma ancak “Eğitim ve Öğretim Programları”yla mümkündür. Eğitim ve öğretim alanında, en önemli sorun “bilgi”nin nasıl ve hangi metotlarla aktarılacağıdır. Öğretim programlarının olmazsa olmazı ise tasarımıdır. Tasarımı yapılmayan ya da tasarımı plansız bir şekilde düzenlenen bir eğitim –öğretim programının başarılı olma ihtimali çok düşüktür.

Şüphesiz plansız bir öğretim sürecinde, hem öğretmen hem de öğrenenler, boşa emek harcamış olurlar. Öğretim programının başarıya ulaşması, programın uygun bir yöntemle ve aşamalı olarak planlanması ve tasarlanmasıyla mümkündür (Çakır ve Karataş, 2012: 19-35). Çünkü eğitim sadece belirli davranışların kazandırıldığı bir yapı değildir. Bunun yanında eğitim, öğretim yaşantılarının sınırlandırıldığı, organize edildiği ve aralarında bulunan somut ilişkilerin belirlenerek belli bir plan dahilinde uygulandığı bir sistemler bütünüdür. “Öğretimde Tasarım” ise, belli bir konuda yapılması gereken faaliyetleri belli bir plan çerçevesinde uygulamaktır. Öğretimde tasarım, yeni bir ortam için bilgilerin planlanması, organize edilmesi ve etkili olarak uygulanması faaliyetlerinin tümüdür (Çakır ve Karataş, 2012: 19-35). Molenda, Pershing, ve

Sosyal Politikanın Çalışma Alanı... The Meriç Journal Cilt:3,Sayı:6, Yıl:2019
Reigeluth (1996), öğretim tasarımını, algı ve öğrenme ile ilgili ilkelerin, sistematik bir şekilde öğretim ortamlarına uygulanması şeklinde tanımlamaktadır.

Tasarımın genel amacı, var olan sistemi ya da yapıyı günün ya da çevrenin şartlarına göre değiştirmek, var olan bilgilerin sentezlenmesini ve faaliyetlerin organize edilmesini sağlamaktır (Çakır ve Karataş, 2012: 19-35). Değişim ancak tasarım ile mümkündür. Bu değişimler oluşturulurken dikkat edilmesi gereken nokta, bir bütün içinde etkili olarak çalışan unsurların değiştirilmeden uygulanmasıdır. Öğretimde tasarım, öğrenmeyi sağlamak için öğretim materyallerinin ve öğretim sisteminin yönlendirilmesidir (Çakır ve Karataş, 2012: 19-35). Bir süreç olarak öğretim tasarımını tanımlamak gerekirse; belirli bir hedef kitlenin eğitim gereksinimlerinin saptanması ve bu gereksinimleri giderebilmek amacıyla işlevsel öğrenme sistemlerinin geliştirilmesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Kısacası öğretim tasarımının amacı, öğrenmeyi destekleyecek koşulları içeren etkili bir sistem ortaya koymaktır (Çakır ve Karataş, 2012: 19-35).

Öğretim tasarımı çalışmalarında birçok model olmakla birlikte, bunların çoğu, öğretim tasarımının temel işlev ve aşamaları konusunda birleşmektedir. Öğretim tasarımı; Analiz, Tasarım, Geliştirme, Uygulama ve Değerlendirme olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır:

Analiz; gereksinimleri saptama, hedef kitleyi inceleme, kurumsal çözümlenmeyi sağlama, eğitim önceliklerini belirleme,
Tasarımlama; amaçları yazma, içeriği seçme ve düzeltme, stratejileri geliştirme, ölçme araçlarını hazırlama,
Geliştirme; ders planlarını geliştirme, eğitici kılavuzunu hazırlama, görsel-işitsel gereçleri üretme,
Uygulama, zaman çizelgesi yapma Bütçeyi hazırlama Ortam düzenleme Eğiticileri eğitimden geçirme,
Değerlendirme; ara değerlendirme yapma, hata ve eksiklikleri düzeltme, son değerlendirme yapma ve gelecek kestirimlerde bulunma, aşamalarını içerir (Morrison, Ross ve Kemp, 2001).

Ayrıca bir “Öğretim Tasarımı”nda şu dört soruya yanıt aranmalıdır:

1. Ne yapılmalıdır?
2. Konu alanı neleri içermelidir?
3. Hangi öğrenme stratejileri, kaynak ve etkinlikleri kullanılmalıdır?
4. Sonuçlar değerlendirmek için hangi ölçme teknikleri ve araçlar kullanılmalıdır (Çakır ve Karataş, 2012: 19-35).

Şüphesiz bu dört öge birbiriyle ilişki içindedir, bir öge hakkında verilen karar diğerlerini de etkilemektedir.

3. GENEL OLARAK TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE TEMEL SORUNLAR

Türk eğitim sisteminin sorunlarını, eğitimi geçmiş sürecini ele almadan tespit etmek mümkün değildir. Buradaki ince ayrıntı, geçmişle ilgili tespitler yapmak, geçmişteki hataları görmek ve bugünü ve yarını hatalardan kurtarmaktır. Çünkü Türk eğitim sisteminin köklü sorunları, kronik hale gelmiş problemleri vardır.

Eğitim sisteminin sorunlarını eğitim-öğretim, finansman ve denetim başlıkları altında ele almak mümkündür. Türk Eğitim sisteminin sorunlarını ele almazdan önce eğitim sistemine ideolojik nedenlerle yapılan yapısal müdahalelerin eğitim sisteminde telafisi mümkün olmayan sorunlara yol açtığını ifade etmek gerekir. Ayrıca, bütün çabalara rağmen okul öncesi eğitimin hala yeterince yaygınlaşmadığı da ayrı bir gerçektir. Bunu toplumun okul öncesi eğitimin önemi konusundaki bilgi eksikliğinde değil, kadınların işgücüne katılımının düşük olmasında aramak daha doğru olacaktır.

Eğitim sisteminin birinci sorunu olan eğitim-öğretim konularının başında nitelik sorunu gelmektedir. Nitelik sorunu öğrencilerin temel bilgi ve becerileri edinmeksizin bir üst sınıfa geçirilmesidir. Bu uygulama, hem öğrencinin sonraki sınıflarda eğitime karşı motivasyonunu kaybetmesine yol açmaktadır. Türk eğitim sisteminin yapısal arızası olan bu nitelik sorunu, ilköğretimden yükseköğretime ve çalışma hayatına kadar yaşamın her kademesine yansımaktadır.

Bu konuyla ilgili bir başka temel sorun, ortaöğretime geçişte kullanılan yeni sistemle birlikte sınavların daha erken yaşlara çekilmesinde yaşanmaktadır. Bu nedenle, sosyo-ekonomik statüsü daha iyi olan ailelerin çocuklarına avantajlar sunulması imkân dahilindedir. Bu durum yeni geçiş sistemi, okul dışı kaynaklara yönelimi erken yaşlara çekerek artırmış olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, ortaöğretim okul türleri arasında, öğrenci ve öğretmen niteliği ile fiziki koşullar açısından tam bir hiyerarşik bir yapı bulunması, devletin her vatandaşına nitelikli bir eğitim hizmeti sunmadığının göstergesidir. Bu durum sıradan bir devlet okulunu anlamsızlaştırmaktadır.

Eğitim-öğretimle ilgili sorunlardan biri de meslek liseleriyle ilgili olan durumdur. Türkiye’de meslek liselerinin ortaöğretim içerisindeki payı gelişmiş ülkelere daha düşüktür. Ancak bunun gelişmiş ülkelerde olduğu gibi % 65-70’lere çıkarılması görüşü de çok doğru ve mümkün değildir. Çünkü gelişmiş ülkelerde mesleki ortaöğretimin payı, ülkeden ülkeye çok büyük farklılıklar göstermektedir. Ayrıca, mesleki ortaöğretim mezunlarının istihdamı artırılmadığı sürece, mesleki ortaöğretimin payının artırılması çok doğru değildir.

Eğitim-öğretimle ilgili bir başka sorun üniversiteye girişle ilgilidir. Üniversite giriş sisteminde sürekli köklü değişikliklere gidilmesinin altında yatan temel neden, üniversitenin/üniversiteye girişin eğitim sisteminin bir parçası olduğu

Sosyal Politikanın Çalışma Alanı... The Meriç Journal Cilt:3,Sayı:6, Yıl:2019
gerçeğinin anlaşılabilmesi olarak düşünülebilir. Üniversiteye giriş sisteminde yapılan değişiklikler, ortaöğretimde öngörülemeyen sorunların da ana nedenidir.

Eğitim-öğretimle ilgili olarak eğitim sistemimizin bir başka sorunu “müfredat” yani ders içerikleridir. Türkiye müfredat çoğu kez slogan düzeyinde kalmıştır. Müfredat konusunda yapılan hamleler çoğunlukla başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Türkiye eğitim sisteminin ikinci büyük sorunu finansmandır. Türkiye, eğitime yapılan en az kamu harcaması yapan, eğitime en az kamu kaynağı ayıran Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (İngilizce: Organisation for Economic Co-operation and Development; OECD) üyesi bir ülkedir. 2006 yılı verilerine göre Türkiye’de ilköğretim düzeyinde kamu kaynaklı öğrenci başı harcama tutarı, OECD ortalamasının beşte birine denk gelmektedir. Bu oran ortaöğretim düzeyinde yaklaşık dörtte bir tekabül etmektedir. Bu yetersizliğe gereksiz finansman harcamaları da dahil edilirse durumun vahameti ortaya çıkacaktır.

Türk eğitim sisteminin üçüncü büyük sorunu denetimdir. Denetimsizlik olarak adlandırılacak bu durum, zaman zaman katı bir merkezîyetçiliği taşımakla birlikte, eğitim sistemini gerçek manada bir ölçme ve değerlendirme yeteneğinden yoksun bırakmaktadır. Denetimin yetersizliği ya da gayretkeşliği eğitim-öğretim programların hedeflerin gerçekleşmesini engellemektedir.

Türk eğitim sistem ile ilgili olarak esas tartışma konularının; politika, donanım, hizmeti yaygınlaştırma, hizmete süreklilik kazandırma, öğretmen-öğrenci oranları, bina, kitap, araç-gereç, ücret düzeyi ve maliyet gibi noktalarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu sorunlar, aynı zamanda okul tarafından planlanan ve düzenlenen gerekli yaşantıların tümü anlamındaki eğitim programları üzerinde de odaklanmaktadır. Sorunların hem programların amacını, hem içeriğini, hem yapısını hem de diğer boyutlarını etkilediği bir gerçektir.

Türkiye’de, eğitim sisteminin sorunları ele alındığında, eğitimde bilgi teknolojisi kullanımı, eğitim programları ve eğitim-öğretim tasarımının hayatiyeti daha kolay anlaşılabilir. Tam doğru olmasa da eğitim sistemimizin merkezîyetçi özellikler arz ettiği söylenebilir. Bu yapı, Türk eğitim sisteminin reformist olduğunda da muhafazakâr olduğunda da keskin çizgiler içinde olmasına neden olmaktadır. Kaldı ki eğitimde yenileşme ya da reform çabaları sadece ülkemize özgü bir çalışma değildir. Bütün dünyada benzer çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaktadır. Bununla beraber, eğitim sistemimizde yenileşme çabalarının, gerek nüfus gerekse alışkanlıkların terk edilmesinde yaşanan zorluklar nedeniyle sirtünme katsayısının daha yüksek olduğu da bir gerçektir. Bu durum, çoğu kez, zamanla sorunların birikmesi hatta çözümlerin etkisizliği ile sonuçlanmaktadır. İşte eğitimde bilgi teknolojisi kullanımı, eğitim programları ve eğitim-öğretim tasarımı tam da bu noktada, Türk eğitim sistemi için anlam ifade etmektedir. Böyle bir yapının, geçmişinin hatalar zincirinden kurtulması ve bugüne ve yarına

SONUÇ

Eğitim toplumsal değişimin başat aktörlerinden biridir. Eğitim, toplumsal değişimi; bireyleri toplumun normlarına, kurallarına ve değerlerine uyum sağlaması için sosyalleştirerek ve bireylere araştırma ve kabul edilmiş doğruları sorgulama ruhu ve heyecanı vererek gerçekleştirilmektedir (Erol, 2011: 121).

Sonuç olarak bilginin, teknolojinin ve iletişimin hızla arttığı dünyada, bireylerin gelecekte başa çıkabilmeleri için programlar tasarlanmalı ve öğrenciler bilgilerle donatılmalıdır. Bununla da yetinilmeyip, bilgi üretiminin, bilgi sermayesinin ve nitelikli insan faktörünün birinci sırada yer alması, eğitimin sürekliliğinin ön planda olması, iletişim teknolojileri, bilgi otoyolları, elektronik ticaret gibi yeni gelişmeler ile toplumun gelişiminin sağlanması, öğrenmeyi bilmenin, öğrenmeyi öğrenmenin, bireysel olarak öğrenmenin, takım halinde ve örgüt olarak öğrenmenin eğitimin temel öğeleri olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

Sosyal politikanın en önemli çalışma alanlarından biri olan eğitim, bir yanıyla küreselleşmeden en çok etkilenen alan olma özelliğine sahipken diğer yanıyla da tarihi ve kültürel mirası gelecek kuşaklara taşıma misyonunun da sahibidir. Dilemma da burada saklıdır: Eğitimi, küresel gelişmelerden ayrı tutmak mümkün değildir ancak, yerel olanın muhafazası da ancak eğitimle mümkündür. Eğitim, bir yanıyla bilgi teknolojisi, program ve tasarım olarak yenilenmek, küresel olmak ve güçlü olmak durumundayken diğer yanıyla kültürel mirası korumak ve aktarmak durumundadır.

Sosyal politika açısından eğitim, kalkınmanın en önemli paydası olan beşeri sermaye ile ilgili olduğu kadar, eğitimde fırsat eşitliği konusuyla da yakından ilgilidir. Sosyal politika, toplumun her bireyinin, eğitimden, eşit pay alması ve yeteneklerini geliştirmekte azami fırsata sahip olmasını hedeflemektedir. Özellikle dezavantajlı kesimin eğitim imkânlarının sağlanması sosyal politikanın olmazsa olmazıdır.

Türk eğitim sistemi, tarihi perspektif içinde oldukça yol almış durumdadır ancak gelinen nokta yeterli değildir. Eğitimde, bilgi teknolojisi, eğitim program ve eğitim-öğretim tasarımı konusunda yapılacak devasa işler bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

BUĞRA, A. (2005). “Yoksulluk ve Sosyal Haklar. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu İstanbul: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi,” <http://www.spf.boun.edu.tr>, Erişim Tarihi: 20.02.2019.

ÇAKIR, H. ve KARATAŞ, S., (2012). “Öğretim Sistemleri Geliştirilmesi Sürecine Bir Bakış” *Eğitim Teknolojisi Kuram Ve Uygulama*, Cilt:2 Sayı:1

ÇELİK, V. ve YEŞİLYURT, E. (2013). Kalkınmada eğitimin rolü: sayısal veriler ışığında kop bölgesi eğitim göstergeleri. <http://unikop.org/1/17.htm> Erişim Tarihi: 20.02.2019

DOĞAN, S. (2015). “Eğitimin İşlevleri” (*Eğitim Bilimine Giriş (Ed: Celal Teyyar Uğurlu)*), Eğitim Kitab, İstanbul.

DRUCKER, P.F. (1993). *Kapitalist Ötesi Toplum*, İnkılap Yayınları, (Çev.Belkıs Çorakçı), İstanbul.

ERGÜN, M. (1990). "Eğitimde Bilgisayarın Kullanılma Zorunluluğu ve Programların Yeniden Düzenlenmesi", *İnönü Üniv. Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Sempozyumu Bildirileri (15-17 Haziran 1989)* Malatya.

EROL, N. (2011). “Toplumsal Değişme ve Eğitim: “Temel İlişkiler, Çelişkiler, Tartışmalar”, Gazi Akademik Bakış, Cilt 5 Sayı 9

ERSÖZ, H. Y. (2003). “Doğuşundan Günümüze Sosyal Politika Anlayışı ve Sosyal Politika Kurumlarının Değişen Rolü,” *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 53(2),

FINDIKÇI, İ. (1998). “Enformasyon Bilgi Toplumu Dosyası; Bilgi Toplumunda Eğitim ve Öğretmen,” *Bilgi ve Toplum Dergisi*, cilt: 1.

GENÇ, S. Z. ve ERYAMAN, M. Y. (2008). “Değişen Değerler Ve Yeni Eğitim Paradigması,” *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*.

HESAPÇIOĞLU, M. (2001). “Postmodern/Küresel Toplumda Eğitim, Okul ve İnsan Hakları” *21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi*, Sedar Yayıncılık, İstanbul.

KILINÇ, İ. (Tarihsiz). “Eğitim Paradigması,” https://www.academia.edu/7002557/E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M_PARAD%C4%B0GMASI, Erişim tarihi: 10.02.2019

KIZILOLUK, H. (2007). “Ekonominin Eğitimin Amaçları Ve İçeriği Üzerindeki Etkileri,” *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(1).

KORAY, M. (2008). Sosyal Politika. Ankara: İmge Kitabevi.

KORKMAZ, A. (2006). “Eğitimin ve ekonomi arasındaki ilişkiler”, L. Küçükahmet (Ed.) *Eğitim Bilimine Giriş*, Nobel Yayınevi, Ankara.

MOLEND, M., PERSHİNG, J. A. VE REİGELUTH, C. M. (1996). *Designing instructionalsystems. In R. Craig (Ed.), The ASTD Training and Development Handbook* (4 ed.), McGraw-Hill, New York

MORRİSON, G. R., ROSS, S. M. VE KEMP, J. E. (2001). *Designing effective instruction, 3rd edition*, John Wiley&SonsInc, New York NY.

ÖZDEMİR, S. M. (2011). “Toplumsal değişme ve küreselleşme bağlamında eğitim ve eğitim programları: kavramsal bir çözümleme”, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1)

STEWART, D. (1969). *The Industrial Revolution*, London.

ŞENKAL, A. (2005). *Küreselleşme Sürecinde: Sosyal Politika*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

TALAS, C. (1997). *Toplumsal Ekonomi*, İmge Kitapevi, Ankara.

ÜNAL, İ. (1991). *Eğitim Sosyolojisi*. Gazi Kitapevi, Ankara.